

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Τόμ. 20, Αρ. 1 (2002)

Αφιέρωμα: Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως πολιτικό σύστημα

Νικηφόρος Διαμαντούρος, Πολιτισμικός διϋσμός και πολιτική στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, μτφρ.: Δημήτρη Α. Σωτηρόπουλου, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2000, 160 σελ.

Βασίλης Καπετανγιάννης

doi: [10.12681/hpsa.14779](https://doi.org/10.12681/hpsa.14779)

Copyright © 2017, Βασίλης Καπετανγιάννης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καπετανγιάννης Β. (2017). Νικηφόρος Διαμαντούρος, Πολιτισμικός διϋσμός και πολιτική στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, μτφρ.: Δημήτρη Α. Σωτηρόπουλου, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2000, 160 σελ. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 20(1), 168–170. <https://doi.org/10.12681/hpsa.14779>

τρόπο που ζούμε εδώ». Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικές οικονομίες της απόλαυσης παίζουν σημαντικό ρόλο στους πολιτικούς αγώνες, στην καταδίωξη των κάθε λογής «μειονοτήτων» και στη μορφή που λαμβάνουν οι ιδεολογικοί σχηματισμοί. Αυτό, όμως, δεν αποτελεί μομφή εναντίον του βιβλίου στον βαθμό που, όπως ο ίδιος ο συγγραφέας παρατηρεί, θα ήταν ακατόρθωτο να καλυφθούν σε έναν και μόνο τόμο όλα τα πιθανά πεδία σύγκλισης ανάμεσα στη λακανική θεωρία και τον κοινωνικο-πολιτικό στοχασμό. Δεν μένει, λοιπόν, παρά να συστήσουμε με θέρη το βιβλίο του Σταυρακάκη τόσο στους αναγνώστες που δεν είναι εξοικειωμένοι με τη λακανική θεωρία (αποτελεί μια έξοχη εισαγωγή σε πολλές από τις προεξάρχουσες θεματικές της) όσο και σε εκείνους που ενδιαφέρονται να συσχετίσουν τη λακανική ψυχανάλυση με τη μελέτη του πολιτικού φαινομένου.

DAVE LEWIS

(μετάφραση: Ιάσων Γληνός)

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΡΟΣ, *Πολιτισμικός δυϊσμός και πολιτική στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης*, μτφρ.: Δημήτρη Α. Σωτηρόπουλου, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2000, 160 σελ.

Η μελέτη του Ν. Διαμαντούρου για τον πολιτισμικό δυϊσμό στην Ελλάδα και τις συζεύξεις του με την πολιτική, μολονότι έχει ολοκληρωθεί το 1993 και δημοσιευθεί στα αγγλικά, εκδίδεται για πρώτη φορά στα ελληνικά. Στον πρόλογο του βιβλίου του, ο συγγραφέας, μεταξύ άλλων, δικαιολογεί την απόφασή του να την εκδώσει με τέτοια σημαντική καθυστέρηση προβάλλοντας το επιχείρημα ότι τα συμπεράσματα της έρευνας εκείνης εξακολουθούν να είναι επίκαιρα προς επικουρία τους δε έρχονται και τα συμπεράσματα της συμπληρωματικής έρευνας που διεξήχθη για την περίοδο 1993-2000. Πρόκειται για ορθή και επίκαιρη απόφαση όχι μόνο διότι η έκδοση καλύπτει ένα τεράστιο κενό στη σχετική ελληνική βιβλιογραφία –ελάχιστα έχουν γραφεί επί του θέματος– αλλά, κυρίως, διότι ο πόλεμος μεταξύ των δύο αντίπαλων πολιτισμικών παραδόσεων, της «μεταρρυθμιστικής» και της «παρωχημένης», εξακολουθεί να μαίνεται με αβέβαιη ακόμη έκβαση.

Πράγματι, πρόκειται για δύο διαμετρικά αντίθετα συστήματα κατανόησης, νοσηματοδότησης και ερμηνείας όχι μόνο των τρεχουσών εξελίξεων αλλά και της ιστορικής συγκρότησης και πορείας της χώρας.

Η ανάλυση της «πολιτικής κουλτούρας» των Ελλήνων εστιάζεται στη μεταδικτατορική περίοδο. Ωστόσο, οι ρίζες του φαινομένου αναζητούνται στην εποχή της οικοδόμησης του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους-έθνους τον 19ο αιώνα (με τη «βαλκανική-οθωμανική» κληρονομιά) με συνοπτικό μεν αλλά άκρως περιεκτικό και διαφωτιστικό τρόπο.

Δεν θα παραθέσω εδώ ούτε το εννοιολογικό περιεχόμενο των δύο πόλων ούτε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Στη συμπτυκνωμένη και μεστή νοημάτων διαπραγμάτευση του θέματος ο αναγνώστης θα βρει σαφές εννοιολογικό πλαίσιο, σαφέστατους ορισμούς, διαιυγείς τοποθετήσεις. Θα ήθελα, ωστόσο, να υπογραμμίσω τη διαπίστωση ότι οι δύο αυτές «κουλτούρες» συνυπάρχουν ανταγωνιστικά στην ελληνική κοινωνία, διαποτίζοντας και τέμνοντας εγκάρσια πολιτικά κόμματα, κράτος, δημόσια διοίκηση και θεσμούς σε βαθμό, μάλιστα, που κάθε σφαίρα ή «χώρος» να αποτελεί στην κυριολεξία και μια ιδιαίτερη αρένα ανταγωνισμού και πάλης μεταξύ των δύο αυτών παραδόσεων.

Είναι γεγονός οφθαλμοφανές ότι καμιά παράδοση δεν έχει ακόμη οριστικά επικρατήσει. Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι η τελευταία δεκαπενταετία χαρακτηρίζεται από «βαθμιαία άνοδο» της μεταρρυθμιστικής κουλτούρας. Άνοδο, βασανιστική και ασθμαίνουσα ίσως, όχι όμως οριστική επικράτηση. Οπισθοδρομήσεις και παλινδρομήσεις εξακολουθούν να σημειώνονται και να βρίσκονται ανά πάσα στιγμή εντός του πεδίου του δυνατού· συνεπάγονται δε υψηλότατο κόστος. Η δυναμική του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος, που λανθασμένα θεωρείται ότι περιορίζεται στην οικονομική σφαίρα και σχολπίμως και εκ του πονηρού βέβαια λουιδορείται ως «τεχνοκρατική», άρα εξ ορισμού αδιάφορη και αναισθητή έναντι των κοινωνικών προβλημάτων και του «λαού» εξ ονόματος του οποίου ασκείται η εν λόγω κριτική, δεν είναι δεδομένη. Οι παλινδρομήσεις δε προς «παρωχημένες» ατραπούς θα είχαν σήμερα ως συνέπεια πολύ πιο υψηλό έως καταστροφικό τίμημα σε σχέση με το «θλιβερό αλλά αναγκαίο κόστος» που, κατά τον Διαμαντούρο, χρειάστηκε να καταβάλει η ελληνική κοινωνία στη δεκαετία του 1980. Ως προς το θλιβερό, υποθέτω ότι ελάχιστοι θα διαφωνού-

σαν. Ως προς το αναγκαίο όμως, που όζει κάποιου υπόρρητου ντετερμινισμού, πιστεύει ότι θα εγείρονταν αρκετές ενστάσεις.

Να έχει άραγε καταδικαστεί η χώρα αυτή σε μια ατελεύτητη μεταβατική περίοδο επισφαλούς ισορροπίας μεταξύ των δύο παραδόσεων με αποτέλεσμα συχνά να βαλτώνει, να ακινητοποιείται και να αδρανοποιείται μη μπορώντας να κάνει τελικά τα αποφασιστικά βήματα που απαιτούνται για να περιθωριοποιήσει οριστικά την «παρωχημένη» παράδοση; Έως πότε θα αρκείται σε μια τέτοια λύση; Ερωτήματα που παραμένουν ανοιχτά και που δεν επιδέχονται μονολεκτικές ή μονοδιάστατες απαντήσεις.

Το εξαιρετικά πολύτιμο αυτό βιβλίο, που άνευ περιστροφών και με ανστηρό επιστημονικό τρόπο αναλύει μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις εκσυγχρονισμού των κοινωνιών, την *πολιτική κοινότητα*, αξίζει να διαβαστεί ευρύτερα, πέρα από τα στενά όρια της επιστημονικής κοινότητας. Έτσι μόνο θα γίνουν περισσότερο κατανοητά τα προαπαιτούμενα μιας συστηματικής, διαρκούς και στοχοθετημένης εκσυγχρονιστικής παρέμβασης και δράσης σε όλα τα επίπεδα είτε από πολιτικούς φορείς είτε από φορείς, ατομικούς και συλλογικούς, που δραουν στο πλαίσιο της κοινωνίας των πολιτών. Ο πόλεμος, διότι περί πραγματικού (εμφυλίου) πολέμου πρόκειται, συνεχίζεται και κάθε άλλο παρά «ακαδημαϊκός» είναι.

Η μετάφραση του Δημήτρη Α. Σωτηρόπουλου αποδίδει εύστοχα μια εκ των πραγμάτων δύσκολη ορολογία και συμβάλλει τα μέγιστα στην παρουσίαση και σχετικά εύκολη ροή ενός συγκροτημένου κειμένου στα ελληνικά.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΟΣΧΟΝΑΣ, *In the Name of Social Democracy-The Great Transformation: 1945 to the present*, Εκδόσεις Verso, Λονδίνο-Νέα Υόρκη, 2002, 370 και I-XI σελ.

Μεθοδικός, συστηματικός, «διαχρονικός» και σχεδόν «μονομανιακός» συγκριτικός μελετητής της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας –με το «μανιακό» στοιχείο να είναι αυτό που δίνει ποιότητα και διάρκεια στο έργο του–, ο Γ. Μοσχονάς με το σημαντικότερο αυτό βιβλίο προσφέρει μία από τις πληρέστερες πρόσφατες αναλύσεις